

ХУБИЛАЙ ХААНААС ЯПОНЫ ВАНД ИЛГЭЭСЭН ЖУУ БИЧИГ*

Б. Сумьябаатар (Dr.Sc, Проф)
(Хэл зохиолын хүрээлэн)

01. Жуу бичгийн нангиад Эх нь,

“Монгол улсын их хурлын дарга Санжбэгзийн Төмөр-Очирыг Япон улсад айлчлах үеэр японы буддын шашны Тожи сүмийн хамбын бэлэглэсэн эх хувийн хуулбар. 2002 оны 2-р сарын 19^д гэсэн зүүлэг үгтэйгээр Монголын үндэсний түүхийн музей, Монгол улсын төв номын сан, ШУА-ийн Түүхийн хүрээлэнд тус тус нэг нэг хувь буй.¹

* “Эрдэм судлалыг хөхиүлэн дэмжих Солонгосын сан”-гийн 2002 оны ивээлийг хүртэж, Японы ванд илгээсэн Хубилай хааны Жуу бичиг” гэдэг эл өгүүлийг бичив.

1 “Маш нууц” сонины 2003 оны 1 дүгээрт “Хубилай хааны захидал гараас гарт дамжсаар” гэсэн өгүүлэл гарчээ. Түүнд бичихдээ: “Ерөнхий сайд Энхбаярыг уржнан Япон улсад айлчлах үеэр тус улсын түүхийн музей нэн үнэт ховор эд өлгийн зүйл бэлэглэсэн аж. Их Юань гүрний Эзэн хаан Хубилай Япон руу усан онгоцоор довтлохоосоо өмнө (уржнан хэд хэдэн?) их Наран улсын хаанд тулган шаардах бичиг илгээж байжээ. Уг бичигт Япончуудыг үг дуугүй сайн дураараа бууж өгөхийг шаардсан байв. Мэдээж Япончууд энэ хүсэлтийг хүлээж аваагүй бөгөөд монголын цэргүүд далайн хар шуурганд нэрвэгдсэнээр эзлэгдэх аюулаас мултарсан билээ. Харин тус музейнхэн түүхийн үнэт ховор дурсгал болсон уг баримтыг олдсоноос нь хойш нэлээд олон жил хадгалж байсны эцэст Монголын талд хүлээлгэн өгсөн аж. Харин саяхан уг бичгийг сайд маань бас хэдэн сар /дарж/ байгаад Улсын Төв номын санд шилжүүлжээ” гэжээ. Зохиогчгүй энэ өгүүлэлд эргэлзээтэй, илэрхий мэдэмхийрсэн, худал хуумгай зүйл ч байна, жишээлбэл, (уржнан хэд хэдэн?) гэсэн утга авцалдаагүй хэсэг; Япончуудыг үг дуугүй сайн дураараа бууж өгөхийг шаардсан байв; Улсын төв номын санд Их хурлын дарга Төмөр-Очир гуай өгсөн (Номын сангийн захирал Ж.Сэржээгийн хэлсэн болон зүүлэг үгийн хэсэгт тийн байгаа атал) байхад “Харин саяхан уг бичгийг сайд маань бас хэдэн сар /дарж/ байгаад Улсын Төв номын санд шилжүүлжээ” гэх зэргээр бичсэн нь бусдыг төөрөгдүүлж мэдэхээр болжээ.

Уул эхийг Төв номын сан “Ховор номын үзэсгэлэн” дээ тавьсныг миний бие 2003 оны 01 сарын 15-ны лхагва гарагийн 9.30-д очиж, захирал Ж.Сэржээ, ажилтан Цогжаргал нарын тусламжтайгаар үзсэн ба үндэсний Түүхийн музейд буй эхтэй мөн оны 01 сарын 16-ны пүрэв гарагийн 15 цагт захирал С.Идшинноров, ажилтан Б.Энхбат нарын тусламжтайгаар танилцаж, “Музей судлал” сэтгүүлд нь эрдэм шинжилгээний өгүүлэл бичиж хэвлүүлэхээр тохиролцож хуулбарыг нь авсан болно.

Уг Жуу бичгийн тухайд японы эрдэмтдийн судалгаатай мөхөс хүн хараахан танилцаж чадсангүй. Харин, монголын японч эрдэмтэн Тангаагийн Мөнхцэцэг “Япон

дахь монголын түүхийн судалгаа” (1900–1995) гэдэг үг найруулга, эшлэл зүүлт, нуруу сайт бүтээл (Улаанбаатар. 2000 он. 17, 22–23–р тал)дээ дээрх судалгааны нүдий нь олж товчоолон өгүүлснээс тоймтой болов.

02. Японоос олдсон эртний нангиад эх нь, уламжлал ёсоор, дээрээс доош бичиж, баруун гараас зүүн гар тийш журамласан 21 мөр бичээстэй бөгөөд, тэргүүн мөрийг өргөж тэтгэсэн, 4 үсэгтэй ; дэд мөрийг мөн тэргүүн мөрийн магнай тушаа өргөж тэтгэсэн, 8 үсэгтэй ; гутгаар мөр 12 үсэгтэй ; дөтгөөр мөр гутгаар мөртэй толгой, сүүл зэргэцсэн, 12 үсэгтэй ; тавдугаар мөрийг шальгүй өргөж тэтгэсэн, гурав дөрөвдүгээр мөртэй сүүл зэргэцсэн, 13 үсэгтэй ; зургадугаар мөр нь, гурав дөрөвдүгээр мөртэйгээ толгой, сүүл эгнэсэн, 12 үсэгтэй ; долдугаар мөр нь, дээрх мөртэйгээ толгой, сүүл эгнэсэн, 12 үсэгтэй ; наймдугаар мөр нь, дээрх мөртэйгээ толгой, сүүл эгнэсэн, 12 үсэгтэй ; есдүгээр мөр нь, дээрх мөртэйгээ толгой, сүүл эгнэсэн, 12 үсэгтэй ; аравдугаар мөр нь, дээрх мөртэйгээ толгой эгнэсэн, 8 үсэгтэй ; арван нэгдүгээр мөр нь, 9 дүгээр мөртэйгээ толгой сүүл эгнэсэн, 12 үсэгтэй ; арван хоёрдугаар мөр нь, дээрх мөртэйгээ толгой, сүүл эгнэсэн, 12 үсэгтэй ; арван гуравдугаар мөр нь, дээрх мөртэйгээ толгой, сүүл эгнэсэн, 12 үсэгтэй ; арван дөрөвдүгээр мөр нь, дээрх мөртэйгээ толгой эгнэсэн, 10 үсэгтэй ; арван тавдугаар мөр нь, 13–р мөртэйгээ толгой, сүүл эгнэсэн, 12 үсэгтэй ; арван зургадугаар мөр нь, дээрх мөртэйгээ толгой, сүүл эгнэсэн, 12 үсэгтэй ; арван долдугаар мөр нь, дээрх мөртэйгээ толгой, сүүл эгнэсэн, 12 үсэгтэй ; арван наймдугаар мөр нь, дээрх мөртэйгээ толгой, сүүл эгнэсэн, 12 үсэгтэй ; арван есдүгээр мөр нь, дээрх мөртэйгээ толгой эгнэсэн, 6 үсэгтэй ; хорьдугаар мөр нь, дээрх мөртэйгээ толгой, сүүл эгнэсэн, 6 үсэгтэй ; хорин нэгдүгээр мөр 7 үсэгтэй.

Энэ нь, нийт 218 ханз(漢字) үсгээс бүрдмэл, бийрийн бичмэл дурсгал бөгөөд, олон ханз үсгийн баруун гар талд япон үсгээр сүүлд хадаж өгсөн эх болно.

Ингэхэд, Хубилай хаанаас японы ванд илгээсэн энэхүү Жуу бичиг нь, Корйө(高麗 古語) буюу Гуулин улс, одоогийн солонгосын түүхэн сурвалжид хадгалагдан үлдсэн нь тун сонирхолтой, судлан шинжлүүштэй эрдэм шинжилгээний нэн чухал хэрэглэгдэхүүн болно. 1454 онд барласан Гуулин улсын судар (高麗史 고려사)ын 26–р дэвтэр (барын 10–р тал, 1957 оны шинэ хэвлэлийн 395–р нүүр)т тэмдэглэгдэн уламжлан ирсэн байна (орчин цагийн солонгос хэлний орчуулгыг Гуулин улсын судар. Сурвалжит гэр26. Вөнжон 2. 1991. 52–53–р тал ; Но Гйехйөний “Гуулин улс - Монголын гадаад харилцааны түүх 盧啓鉉. 麗蒙外交史” 1993.201–р талд үзнэ үү).

Японы эрдэмтэд судалгаандаа солонгос сурвалжийн мэдээ зангийг голлон ашигласан болох нь газар усны нэр, хүний нэр, үйл явдлын голдирол, чиг шугам, эхлэл явц, үг хэллэг зэрэг олон зүйлээс тодорхой харагдаж байна. Ер, солонгос сурвалж бичгүүдэд л монгол японы харилцааны анхны алхам он, сар, өдөртэйгээ маш нарийн тэмдэглэгдсэн байдгийг мэдэхэд төдийлөн цаг орохгүй.

Одоо тэдгээр эхүүдийг зэргэцүүлэн толилуулая(аль нэгэн эхэд шлүү байгаа буюу өөр бичлэгт үгсийг томоор бичиж тодруулсан ба мөр тэтгэснийг ураги хэтийдүүлэн гаргаж үзүүлэв):

Японоос олдсон эх: ↓

Гуулин улсын судар дахь эх: ↓

Мөр↓

Нангиад эх	[1]	上天眷命	байхгүй
Солонгос дуудлага		상천권명	
	[2]	大蒙古國皇帝奉書	大蒙古皇帝奉書
		대몽고국황제봉서	대몽고황제봉서
	[3]	日本國王朕惟自古小國之君	日本國王朕惟自古小國之君
		일본국왕침유자고소국지군	일본국왕침유자고소국지군

[4]	境土相接尙務講信修睦況我
경토상접상무강신수목황아	境土相接尙務講信修睦況我
경토상접상무강신수목황아
[5]	祖宗受天明命奄有區夏遐方遠
조종수천명명엄유구하하방원	祖宗受天明命奄有區夏遐方遠
조종수천명명엄유구하하방원
[6]	城長威懷德者不可悉數朕即
역외위회덕자불가실수짐즉	城長威懷德者不可悉數朕即
역외위회덕자불가실수짐즉
[7]	位之初以高麗無辜之民久瘁
위지초이고려무고지민구취	位之初以高麗無辜之民久瘁
위지초이고려무고지민구취
[8]	鋒鏑卽令罷兵還其疆域反其
봉적즉영파병환기강역반기	鋒鏑卽令罷兵還其疆域返其
봉적즉영파병환기강역반기
[9]	旒倪高麗君臣感載來朝義雖
모예고려군신감재래조의수	旒倪高麗君臣感載來朝義雖
모예고려군신감재래조의수
[10]	君臣而歡若父子計
군신이 환악부자계	君臣而歡若父子計
군신환악부자계
[11]	王之君臣亦已知之高麗朕之
왕지군신역이지지고려짐지	王之君臣亦已知之高麗朕之
왕지군신역이지지고려짐지
[12]	東藩也日本密瀾高麗開國以
동번야일본밀이고려개국이	東藩也日本密瀾開國以
동번야일본밀이개국이
[13]	來亦時通中國至於朕躬而無
래역시통중국지어짐궁이무	來亦時通中國至於朕躬而無
래역시통중국지어짐궁이무
[14]	一乘之使以通和好尙恐
일승지사이통화호상공	一乘之使以通和好尙恐
일승지사이통화호상공
[15]	王國知之未審故特遣使持書
왕국지지미심고특견사지서	王國知之未審故遣使持書
왕국지지미심고견사지서
[16]	布告朕志冀自今以往通問結
포고짐지기자금이왕통문결	布告朕志冀自今以往通問結
포고짐지기자금이왕통문결
[17]	好以相親睦且聖人以四海爲
호이상친목차성인이사해위	好以相親睦且聖人以四海爲
호이상친목차성인이사해위
[18]	家不相通好豈一家之理哉至
가불상통호기일가지리재지	家不相通好豈一家之理哉以至
가불상통호기일가지리재이지
[19]	用兵夫孰所好
용병부숙소호	用兵夫孰所好
용병부숙소호
[20]	王其國之 不宣
왕기도지 불선	王其國之
왕기도지
[21]	至元三年八月日
지원삼년팔월일	байхгүй

高麗史卷二十六 元宗2. 페이지10: 52-53

1957 онд П.Йөн-Ян(Пхеньян) хотноо хэвлэсэн Гуулин улсын судар дахь эх нь дээрх барын эхээс ганц нэг үгийн эртний хэлбэр ба мөрөөрөө л ялгаатай, үүнд: ↓

[1] [八月丁丑]

[팔월정축]

[2] 遣起居舍人潘阜賈蒙古書

견기거사인반부재몽고서

[3] 及國書如日本蒙古書曰大蒙古皇帝奉書日本國王朕惟

급국서여일본몽고서왈대몽고황제봉서일본국왕짐유

[4] 自古小國之君境土相接尙務講信修睦況我祖宗受天明

자고소국지군경토상접상무강신수목황아조종수천명

- [5] 命奄有區夏遐方遠域畏威懷德者不可悉數朕即位之初
명엄유구하하방원역외위회덕자불가실수짐즉위초
- [6] 以高麗無辜之民久瘁鋒鏑即令罷兵還其疆域返其旄倪
이고려무고지민구취봉적즉영파병환기강역반기모예
- [7] 高麗君臣感載來朝義雖君臣歡若父子計王之君臣亦已
고려군신감재래조의수군신환악부자계왕지군신역이
- [8] 知之高麗朕之東藩也日本密邇開國以來亦時通中國至
지지고려짐지동번야일본밀이개국이래역시통중국지
- [9] 於朕躬而無一乘之使以通和好尚恐王國知之未審故遣
어짐궁이무일승지사이통화호상공왕국지미심고견
- [10] 使持書布告朕志冀自今以往通問結好以相親睦且聖人
사지서포고짐지기자금이왕통문결호이상친목차성인
- [11] 以四海爲家不相通好豈一家之理哉以至用兵夫孰所好
이사해위가불상통호기일가지리재이지용병부속소호
- [12] 王其圖之
왕기도지

болно.

高麗史 卷 二十六 元宗2. 페이지 395

Японоос олдсон эх ба солонгосын сурвалж дахь эхийг тулгаж үзэхэд, үндсэн санаа нь адилхан, ялгаа маш бага байна, үүнд:

Японоос олдсон эх: ↓

Гуулин улсын судар дахь эх: ↓

• 上天眷命 상천권명 гэсэн тэргүүн мөр	байхгүй
• хоёрдугаар мөрнөө буй 國국 гэсэн үг	байхгүй
• 3-р мөрнөө буй 卒 нь, Бага тулгарын үсэг 小篆ийн бичлэгээр байна	本 본
• тавдугаар мөрнөө буй эцсийн ханз өөр	遠 원
• долдугаар мөрнөө буй 无 нь, эртний бичлэгээрээ байна	無 무
• наймдугаар мөрнөө буй 反반 нь, Таталган бичиг草書ийн хэлбэрээр байна	返 반
• аравдугаар мөрнөө 而이 гэсэн ханз	байхгүй
• арваннэгдүгээр мөрнөө 已이	已 사
• арванхоёрдугаар мөрнөө 高麗 고려(Гуулин улс) гэсэн үг	байхгүй
• 13 дугаар мөрнөө буй 於어 нь, Таталган бичиг草書ийн хэлбэрээр байна	於 어
• арвантавдугаар мөрнөө 特특 гэсэн ханз	байхгүй
• 16 дугаар мөрнөө буй 冀기 нь, товчилмол хэлбэр(略字)ээрээ байна	冀 기
• 18 дугаар мөрнөө 以이 гэсэн ханз байхгүй байна	以 이
• 20 дугаар мөрнөө 不宜 불선 гэсэн хоёр ханз	байхгүй
• 21-р мөрнөө 至元三年八月日 지원삼년팔월일 гэсэн хэллэг	байхгүй

03. Одоо, Хубилай хаанаас Японы ванд илгээсэн эхний Жуу бичгийг орчин цагийн монгол хэлнээ хөрвүүлэн толилуулая:

“Дээр Тэнгэрийн Ивээл-дор”

Их Монголын Улс⁴ын Хуанди⁵, Япон улсын ванд Бичиг⁶ илгээж амуй.

Мөхөс миний⁷ бодоход, Бага улсын хаад⁸ хил савлах (ᠮᠣᠪᠣᠨ)ын цагт харилцах зам хайж, зетэн найрамтах арга сүвэгчилдэг нь эртний уламжлал.

Өвөг дээдэс⁹ ману, Тэнгэрийн ивээлээр¹⁰ таван өнгө улс¹¹ыг мэдэлдээ оруулж, холхи алсад ч бидний их хүчээс эмээж, эрдэм нигүүлсэлийг минь бишрэгч орон тоолж баршгүй олон. Мөхөс би бээр сууринаа суусан эхэн цагаас, дайн самууны хөлд он удаан шаналаж асан Гуулин улсын энгийн номхон иргэдийн зовлон зүдүүрийг нимгэлж, цэргээ татаж, нутаг орныг нь эгүүлэн

өгч, хөгшин залуугүй буцаасанд Гуулин ван, түшмэл түшээд талархан, Гүрэнд айлчилсан бөлгөө.

Тийнхүү мөхөс миний улс ба Гуулин улс нь Их Төр¹² өөр бол, хаан ба албат (君臣 군신)ын харилцаатай боловч, чухам санаа¹³ нь эцэг хөвүүдээс юу ялгарах аж. (Японы) Ван ба албат иргэд ч үүнийг аль хэдийний мэдэж буй буйзаа. Гуулин улс миний дорно хөрш, Японтой нэн ойр. Япон нь, улс нээсэн¹⁴ ээсээ янагш, Дундад улс(中國 중국)тай үе үе арилжаа наймаа хийдэг байсан атлаа, намайг сууринд сууснаас хойш нэг ч удаа элч зарж ирүүлэн зетэн найрамтая хэмээсэнгүй. Вант улс (王國 왕국-Япон) хараахан учир мэдэхгүй байгаа бололтой тул, тусхайлан элчид Бичиг өвөрлүүлэн илгээж, миний санааг сайтар сэнхрэн ухтугай хэмээв. Өдгөөгөөс эхлэн, харилцан ирж очиж, амар мэндээ эрэлцэн, сайнаар зетэн найрамтгаас зохис.

Богд хүмүүн¹⁵ Дөрвөн далай¹⁶ г нэгэн хотол гэрт(一家 일가) нэгтгэе хэмээх бөгөөд, харилцан ирж очиж, сайнаар эс зетэн найрамтах аваас, юуных нь нэгэн гэр бүлийн Зүй¹⁷ орших билээ. Эгтэх, цэрэглэх¹⁸ ийн алийг сонгохоо Ван сайтар тунгаатугай.

Тийн мэдтүгэй¹⁹

Жи-Юаны гуравдугаар он. Найман сар, өдөр²⁰ хэмээсэн байна.

Гуулин улсын судар. Сурвалжит гэр 26. Вөнъжон2. 10, 52-53-р тал

2 Японоос олдсон нангиад эхийн тэргүүнд буй 上天眷命 (상천권명 нан. shàng-tiān-juàn-mìng) гэсэн хэллэг солонгос эхэд байхгүй. 上天 (shàng-tiān) ийг "Дээд Тэнгэр" гэсэн шууд утгаар нь ойлгож болно. Гэхдээ, Монголын Нууц Товчоонд 上天 ийг "Дээд Тэнгэр" гэлгүй, "Дээр Тэнгэр" гэсэн байдаг. Бид энэ удаа ч, бичгийн уламжлалаа барин "Дээр Тэнгэр" гэж буулгахад болохгүй гэх газаргүй. Тэгэх мөртөө, Монголын Нууц Товчоонд "Дээр Тэнгэрээс заяат" гэсэн хэллэгийг нангиадаар 上天命 (shàng-tiān-mìng) гэж хадаж орчуулсан байдаг.

3 眷 нан. juàn нь "соёрхох", "ивээх", "тэтгэх", "хайрлах" гэсэн утгатай.

命 нан. mìng нь "амь", "заяа", "зарлиг" гэсэн утгатай.

眷命 (권명 нан. juàn-mìng) гэсэн хэллэг нь бүхэлдээ "соёрхон ивээх", "хайрлан энэрэх" гэсэн утгатай бөгөөд, "Тан, Шан зэрэг улсын засаг хуулийг тэмдэглэн бичсэн бичиг" болох "Засагт ном"(書經 서경 нан. shū-jīng) ноо 皇天眷命 (황천권명 нан. huáng-tiān-juàn-mìng) гэсэн нийц хэллэг байдаг. Энд гарч буй "ном" гэдэг үг одоогийн бидний ойлголтоос арай өөр. "Ном"(經 경 нан. jīng) гэдэг нь "Богд хүмүүний тогтоосон, үүрд журамлан, халваас болохгүй бичиг"ийг хэлдэг байсан.

Мөн, 上天眷命 (상천권명 нан. shàng-tiān-juàn-mìng) гэсэн хэллэгийг өдгөөчлөн "Дээд Тэнгэрийн зарлигаар" юм уу "Дээд Тэнгэрийн зарлигийг хүлээж" гэж орчуулж болох боловч, чухам утга нь гүн аж.

Энэхүү Жуу бичгийн эхлэл нь Монголын Нууц Товчооны эхлэлтэй үндсэндээ тохирч байна. Уугал монгол эхдээ "Дээр Тэнгэрээс заяат (=Дээд Тэнгэрээс заяат)

Их Монгол улсын Хаан..." гэсэн хэллэг байсан байж болох байна. Цаашилбал, "Мөнх Тэнгэрийн хучин-дор" гэсэн, эртний хаадын Бичиг, Жуу бичгийн хэвшмэл эхлэлтэй 上天眷命 (상천권명 нан. shàng-tiān-juàn-mìng) гэсэн хэллэгийг холбон ухаарч, дээрх хэллэгийн нангиад орчуулга гэж үзэж болох юм.

4 Уг Жуу бичгийн солонгост хадгалагдан үлдсэн эхэд "Их Монгол" гэж байгаа ба Японд буй эхэд "Улс(國 нан. guó)" гэсэн үг нэмэгдэж, "Их Монгол Улс 大蒙古國 대몽고국 нан. dà-méng-guó" гэж тов модорхой тэмдэглэсэн байна.

5 Хубилай хааныг хоёр эхэд адилхан Хуанди(皇帝 황제 нан. huáng-dì) гэжээ.

Орчин цагт Хуанди(皇帝 황제 нан. huáng-dì)йг монголоор "Хаан" гэж орчуулдаг,

"Хуанди хаан" хэмээн холбон хэлэлцдэг ёс буй. Харин, уугал монгол эхдээ "

Хаан" гэж байсан уу, эсвэл, " Их хаан" гэж байсныг нангиадаар 皇帝 нан. huáng-dì гэж орчуулсан байж болно. Хаан ширээнд суугаад төдийлөн удаагүй байсан тэр цагт Хубилайг "Хуанди" гэдэггүй байсан болов уу. "Эрдэм тэнгэр газарт тэнцэнийг нь Хуанди" хэмээн өргөмжилдөг байв. "Улсыг хамтатгасан эзнийг Хаан" гэдэг, "Тэнгэрийн бошгыг хүлээж, түмэн улсыг бүгд захирсныг нь Эзэн" гэж өргөдөг нь дээр үеийн уламжлал.

6 Хоёр эхэд ижилхэн 奉書 봉서 нан. fèng-shū гэсний 奉 fèng нь "өргөх, айлтгах", 書 shū нь "Бичиг" гэсэн утгатай. Хубилай Их Хаан японы ванд "Бичиг айлтгана" гэвэл Их хааны явдал, ёсонд нь хазгай зүйл. Дараа дараачийн мөрүүдэд өгүүлснээс ч ил байна. Энэ нь "Бичиг ману", "Үг ману" гэдэгтэй утга дүйх хэллэг тул, 奉書 봉서 нан. fèng-shū ийг "Бичиг илгээх" гэж буулгах нь зүйд нийцнэ.

7 Хоёр эхэд 朕 짐 нан. zhèn гэсэн байгаа ба монголоор "Мөхөс хүмүүн", "Мөхөс миний бие" гэж буулгадаг. Японы ванд тийн бичсэн нь, японы ванг өргөөж, өөрийгөө дорд үзсэн хэрэг бус, эртний хаад биеэ дээдлэж, эрхимсгээ харуулахын тул харин энэ хэллэгийг хэрэглэдэг байсан.

8 小國之君(소국지군 нан. xiǎo-guó-zhī-jūn). 君 нан. jūn ийг "Хан" гэж орчуулдаг. 君 тай адил. Заримдаа "Хаан" гэсэн ч буй. Уг нь Бага улсын Хад("хан" гэдэг үгийн олон тоо. Нууц Товчооны хятад галигт Ха(н)д гэсэн буй) гэж бичиж болох боловч, орчин цагийн монгол хэлний "хад"(чулуу)тай хутгалдах тул "Хаад" гэлээ.

9 祖宗 조종 нан. zǔ-zōng ийг уг эхдээ онцгойлон мөр тэтгэж бичсэн байх ба үүнийг "дээдэс", "өвөг дээдэс" гэж орчуулдаг.

10 受天明命수천명명 нан. shòu-tiān-míng-míng "Тэнгэрийн эгзээн зарлигийг хүлээж ""Тэнгэрийн эгзээн зарлигаар" гэж үгчлэн орчуулж болох ба "Мөнх тэнгэрийн хүчин-дор" гэдэг хэллэгтэй ойролцоо хэллэг байна. Зүүлт 3-ыг нэхэн үзнэ үү.

11 夏遼方 하하방 нан. xià-xiǎo-fāng . Ханз(漢字) үсэг бүр утгатай, утгыг нь хэлээд, дууддаг жамтайг бид мэднэ. Жишээлбэл, 夏 нан. xià -ийг "зун" xià, "Сяо улс" xiǎo, "Их" xià" гэхээс гадна, "Таван өнгө" xià гэнэ. Энд, хөх 靑靑, шар 黃黃, улаан 赤赤, цагаан 白白, хар 黑黑 "Таван өнгө" гэсэн утга нь дүйж байна. 遼方 하하방 нан. xiǎo-fāng нь "холхи алс, алс хол" гэсэн утгатай. 夏遼方 하하방 нан. xià-xiǎo-fāng нь алс холын олон орнуудыг мэдэлдээ оруулсан тухайт тэмдэглэл байна. Монгол бичиг зохиолд Таван өнгө улсыг эрхэндээ оруулсан тухай өгүүлсэн байдагтай зэргэцүүлэн үзнэ үү.

12 Хоёр эхэд 義의 нан. yì гэж байгаа ба Их Утгын(大義 대의 нан. dà-yì) гэсэн санааг нь барьж орчуулж ч болно. Гэхдээ энэ нь, Чингис хааны хэлэх дуртай, шүүдрээр умдаалж зүтгэн байгуулсан "Их Төр" гэдэгтэй утга таарах хэллэг. Монголын Нууц Товчооны 208-р зүйлийн 35-р мөр, 220-р зүйлийн 15-р мөрнөө 也客脫 列 ийг нангиадаар 大道理 нан. dà-dào-lǐ гэж хадмаллан орчуулсан байдгийг нэхэн үзэх ажсаамуу.

13 情 нь "Чин санаа", "Чухам санаа" (情義정의 нан. qíng-yì)тэй утга нэг. "Чухамдаа", "Үнэндээ" гэж энгүүн буулгаж болно. "Шүүмжлэл өгүүлэл" (論語)д 上好信則民莫敢不用情 гэсэн хэллэг буй.

14 開國 개국 нан. kāi-guó нь "улс нээх" гэсэн үг бөгөөд "улс байгуулах" гэсэн санаа боловч, нангиадаар "улс байгуулах" ыг 建國 건국 нан. jiàn-guó гэдэг тул ялгаж орчуулав.

15 Энд, "Богд хүмүүн (聖人성인 нан. shèng-rén) гэж Хубилай их хааныг хэлж байна. Хубилай хаан өөрийгөө "Мөхөс хүмүүн" гэж байсан дээрх хэллэгтэй үгийн өнгө зөрлөө. Энэ нь, Сударч юм уу орчуулагчийн үг бололтой. 7-р зүүлтийг эргэж үзнэ үү.

16 Дөрвөн далай (四海사해 нан. sì-hǎi) гэсэн хэллэг эртний бичиг зохиолд нэлээн

гардаг. Энэ нь "Дэлхий дэхин" гэсэн утгатай.

17 Нэгэн гэр бүлийн Зүй(一家之理 일가지리 нан. yī-jia-zhī-lǐ). 理리 И ийг одоо ихэвчлэн "ес, горим, баримтлах сургаал" гэх зэргээр орчуулсан харагдах боловч, дээрхэндээ "Зүй" гэж ойлгож буулгадаг байсан.

18 至用兵지용병 нан. zhì-yòng-bīng ийг үгчилбэл, "цэрэг хэрэглэхэд хүрэх, хүргэх" гэсэн утгатай. Цаанаа "цэрэглэх" гэсэн санаа агуулна.

19 Хубилай хаанаас японы ванд илгээсэн уг Жуу бичгийн хорьдугаар мөрнөө байгаа 不宣 불선 нан. bù-xuān гэсэн хоёр ханз үсэг солонгос сурвалжийн эхэд байхгүй. Энэ хэллэг захидлын төгсгөлд байвал, "Бүгдийг эс өгүүлэв", "Энэ удаа үүгээр төгсгөв" гэсэн утгатай атлаа, нас сүүдэр, хэргэм зэргэ, албан тушаал өөрөөс дээш хүнд ийн бичдэггүй, нөгөө талаар, Хубилай хаан Японы ванд эрхэмсэг дээдээ харуулсан хэллэг болох тул, монголоор "Тийн мэдтүгэй" гэсэн утгаар нь буулгав.

20 Хубилай хаанаас японы ванд илгээсэн уг Жуу бичгийн хориннэгдүгээр мөрнөө байгаа 至元三年八月日 지원삼년팔월일 нан.zhì-yuán-sān-nián-bā-yuē-rì гэсэн хэллэг солонгос сурвалжийн эхэд байхгүй. Жуу бичгийг бичсэн өдрийг тодруулан тавиагүй байна. Дээр цагийн Гэрэлт хөшөө, хад чулууны бичээс, тамга захиралгын болон захидал харилцааны бичигт "... сар, өдөр" гээд орхих нь олонтаа үзэгдэнэ.

04. Уул жуу бичгийг хэдэн онд бичсэн бэ?

Солонгос сурвалжид буй эхэд он сар нь тодорхойгүй. Япон эхийн төгсгөлд "Жи-Юаны гуравдугаар оны найман сар" (至元三年八月日 지원삼년팔월일 нан.zhì-yuán-sān-nián-bā-yuē-rì) гэж маш тод бичсэн байна. Жи-Юаны анх он нь 1263 он. Хубилай хаан оноо Жи-Юан(至元지원 нан. zhì-yuán) гэж нэрлэх болсон тухайт мэдээ бүхүй Жуу бичиг(詔書)ийг Гуулин улсын Дээд жанжин Син Сазонь 1264 оны 10 сарын шар бэчин өдөр нутагтаа хүргэж очсон байдгийг эш татвал:

[甲子五年

갑자오년]

冬十月戊申上將軍申思侓齊詔書還自蒙古帝改元爲至元大赦天下

동십월무신상장군신사전재조서환자몽고제개원위지원대사천하

高麗史 卷二十六 元宗2. 페이지 5, 393

ийм байна.

Монгол орчуулга: [Хөх хулгана жил. Тавдугаар он.] "Өвөл, 10 сарын шар бэчин өдөр дээд жанжин Син Сазонь Жуу бичиг өвөрлөн Монголоос буцаж ирсэн ба Хаан оны цолоо Жи-Юан хэмээн халж, дэлхий дэхинээ Их өршөөл тунхагласан байв" гэжээ

Гуулин улсын судар. Сурвалжит гэр 26. Вонъжон2. 5, 45-р тал

Тунхагласан жил(1263 он)ээ анх он гэдэг тул, Жи-Юаны гуравдугаар он нь 1265 он болно. Тэгэхээр, Японд илгээсэн эл Жуу бичгийг 1265 оны 8 (билгийн тооллын) сард бичсэн байх нь. Гэхдээ энэ Жуу бичиг тэр жилдээ Японд очоогүй, солонгосоор дамжин, эргэж буцаар, нэлээд хожуу Японд хүрсэн болохыг хойно өгүүлснээс нэхэн үзнэ үү.

05. Хэн гэдэг элч хүргэж очсон бэ?

∴ Хубилай хаан, Гуулин улс буюу солонгосоор дамжиж Японтой харилцах бол сон. Тэр тухайгаа Гуулин улсын ванд илгээсэн 1266 оны Жуу бичигтээ тов тодорхой өгүүлсэн байдаг. Хубилай хааны Жуу бичгийг Цэргийн яамны дэд сайд (жигүүрийн сайд ч гэдэг) Хэйди (黑的 нан. Hēi-dì, сол. 흑적), Ёслолын яамны дэд сайд Ыньхон (殷弘 нан. Yīn-hóng сол. 은홍) нар хүргэж очсон байна. Эхийг эш татая:

1266년 11월

мөр ▽

Эртний солонгос эх:

[1] [十一月]

Нангиад үсгийн дуудлага:

[십일월]

[2] 癸丑蒙古遣黑的殷弘等來詔曰
계축몽고견흑적은홍등래조왈

- [3] 今兩國人趙彝來告日本與兩國爲近隣典
금이국인조이래고일본여이국위근인전
- [4] 章政治有足嘉者漢唐而下亦或通使中國
장정치유족가자한당이하역혹통사중국
- [5] 故今遣黑的等往日本欲與通知卿其道達
고금견흑적등왕일본욕여통지경기도달
- [6] 去使以徹彼疆開悟東方向風慕義茲事之
거사이철피강개오동방향풍모의자사지
- [7] 責卿宜任之勿以風濤險阻爲辭勿以未嘗
책경의입지물이풍도험조위사물이미상
- [8] 通好爲解恐彼不順命有阻去使爲托卿之
통호위해공피불순명유조거사위탁경지
- [9] 忠誠於斯可見卿其勉之.
충성어사가견경기면지.

高麗史. 세가 제 26. 원종2. 페이지 9 ; 51.

Монгол орчуулга: [Улаан барс жил. Долдугаар он. 11 дүгээр сар] “Харагчин үхэр өдөр. Монголоос Хэйди, Ынхон нарыг зарж ирүүлэв. Жуу бичигт огуулэхдээ: сая чиний улс(兩國)ын Чо-И ирж хэлэхдээ – <Япон болбаас, чиний улстай хөрш зэргэлдээ оршдог, хууль ёс хийгээд засаг төр чамбай бөгөөд, Хан(漢) Тан(唐) гийн үеэс Дундад улсад элчис ирж очиж байсан> хэмээмүй. Тиймээс, одгөө Хэйди нарыг зарж, Японтой зөтэн найрамта хэмээх тул, Япон хүрэх элчисийн замыг зааж, бидний бодлыг Дорнын хүмүүст ухуулан сэнхрүүлэхийг чи хүлээх нь зохид. Салхи, давалгаа, замын бартаагаар шалтаг эрэх буюу, хараахан урьд хожид (Японтой) харилцаж байгаагүйгээр ману элдэвлэж үл боломуй. (Япон улс) Зарлигийг ману эс дагаснаас хэрэг бүтэлгүйтэж болзошгүйн учир элчисийн явдлыг чамд хүлээлгэв. Үнэнч эсэх чинь үүнээс харагдах тул ихэд хичээтүгэй” хэмээжээ. (Гуулин улсын судар. Сурвалжит гэр 26. Вонъжон2. 9, 51-р тал)

∴ Гуулин улсын ван Хубилайн зарлигийг дагаж, монголын элчисийг япон хүргэж өгөх болж, тусгай элч томилон илгээсэн боловч, салхи шуурганаас эмээж буцаж ирсэн ба болсон явдлыг мэдүүлэхээр тэр хүнээ монголын элчисийн хамт Монголд илгээсэн байдаг. Түүхийн сурвалж бичгээс энэ тухай мэдээг эш татвал:

- [10] 丙辰命樞密院副使宋君斐
병진명추밀원부사송군비
- [11] 侍御史金贊等與黑的等往日本
시어사김찬등여흑적등왕일본

ийм байна.

高麗史. 세가 제 26. 원종2. 페이지 9 ; 51.

Монгол орчуулга: “ Улаан луу өдөр, Чүмилвөний дэд сайд Сон Гүнъби(宋君斐), шадар хиа Ким Чанъ(金贊) нарт тушааж, Хэйди нарын хамт Япон руу илгээв” гэсэн байгаа (Гуулин улсын судар. Сурвалжит гэр 26. Вонъжон2. 9, 51-р тал) ба, Гуулин улсын ван гаас Хубилай хаанд, болсон явдлын тухай бичиж илгээсэн Айлтгал(奏)ын эх болон орчуулгыг толилуулая:

1267н 1үл мөр ▽

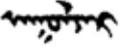
Эртний солонгос эх:
Нагиад үсгийн дуудлага:

- [1] 八年春正月宋君斐金贊與蒙使至巨濟松
팔년춘정월송군비김찬여몽사지거제송
- [2] 邊浦畏風濤之險遂還王又令君斐隨黑的
변포외풍도지험수환왕우금군비수흑적
- [3] 如蒙古奏曰詔旨所諭道達使臣通好日本
여몽고주알조지소유도달사신통호일본
- [4] 事謹遣陪臣宋君斐等伴使臣以往至巨濟
사근견배신송군비등반사신이왕지거제
- [5] 縣遙望對馬島見大洋萬里風濤賊天意謂
현요망대마도견대양만리풍도축천의위

- [6] 危險若此安可奉國使臣冒險輕進雖至
위험약차안가봉상국사신모험경진수지
- [7] 對馬島彼俗頑獷無禮義設有不軌將如之
대마도피속완강무예의설유불괘장여지
- [8] 何是以與俱而還且日本素與小邦未嘗通
하시이여구이환차일본소여소방미상통
- [9] 好但對馬島人時因貿易往來金州耳小邦
호단대마도인시인무역왕래김주이소방
- [10] 自陛下即祚以來深蒙仁恤三十年兵革之
자폐하즉조이래심몽인홀삼십년병혁지
- [11] 餘稍得蘇息蘇蘇存喘聖恩天大誓欲報效
여초득소식면면존천성은천대서욕보효
- [12] 如有可爲之勢而不盡心力有如天日
여유가위지세이불진심역유여천일

Монгол орчуулга: Наймдугаар он(1267 он). Хаврын тэргүүн сар. Сон Гүнъби(宋君斐),

Ким Ч.анъ(金贊) нар монголын элчтэй цуг Көжэ(巨濟 доолийн) Сонбёнъ(松

透)сны уулзар (мон. а улжар)т хурч, давалгаа их буйг харж, эмээн эгээж ирэв. Ван дахин Сон Гүнъби(宋君斐)д тушааж, Хэйди-гийн хамт монголд илгээн айлтгасан нь: "Элчид зам заан, японтой сайнаар зетүүл хэмээсэн зарлигийн тухайд гэвэл, түшмэл Сон Гүнъби(宋君斐) нарт элчистэй хамт одохыг тушаасан ба, Көжэ(巨濟) Сян-д хурч холхи дахь Тёма(對馬) арлыг ажиглаваас түмэн газар(萬里)ын Их далайн давалгаа тэнгэр газар нийлсэн мэт байж. Тэд эмээн 'Энэ аюулт замаар Дээд улс(上國)ын элчисийг хэрхэн муйхраар хөтлөх билээ. Тёма(對馬) аралд хүрлээ гэж бодоход, тэр нутгийн заншил цолис битүүлэгийн учир элдэв юм тохиолдвоос хэрхэх билээ' хэмээн сэтгээж хамтдаа буцаж иржэхүй. Япончууд угаас Өчүүхэн улс(小邦소방 - Гуулин улс)тай төдийлөн найрсаг бус, гагцхүү Тёма(對馬) арлынхан хааяа Кымжүү(金州)д арилжаа наймаа хийхээр ирж очдог төдий юм. Өчүүхэн улс(小邦소방 - Гуулин улс) Эрхимийг ширээнээ заларснаас янаги, аугаа ивээлд багтаж, гучаад жилийн дайн дамсны дараа сая л нэг амьсгаа авч, дөнгөн данган амь зууж байнам. Богд(聖)ын хэшиг(恩) тэнгэр мэт агуу аж. Ачийг хариулахаа андгарланам. Тэнгэр хийгээд Наран дээрээс халиаж буй цагт, чадах зүйлээ хэрхэн огоорч, худал хэлэх билээ" хэмээжээ. (Гуулин улсын судар. Сурвалжит гэр 26. Вөнъжон2. 9, 51-р тал)

∴ Гуулин улсын вангаас Хубилай хаанд илгээсэн дээрх Айлтгалыг монголд авчирсан монголын элч Хэйди, Гуулин улсын элч Сон Гүнъби(宋君斐) нар монгол руу 1267 оны хаврын тэргүүн сард гараад, мөн оны 8 сарын улаан луу өдөр Гуулин улсдаа эргэж очсон байдаг ба Хубилай хаан урьдын Жуу бичигт дурдсаныг биелүүлсэнгүй хэмээн Гуулин улсын ванг зэмлэж зарлиг(諭) илгээсэн байдгийг эш татвал:

1267년 8월

мөр ▽

Эртний солонгос эх:

Нагшиад үсгийн дуудлага:

- [1] 八
팔
- [2] 月丙辰朔黑的股弘及宋君斐等復來帝諭
월병진삭흑적은홍금송군비등복래제유
- [3] 日向者遣使招懷日本委卿嚮導不意卿以
曰向者遣使招懷日本委卿嚮導不意卿以
- [4] 辭爲解遂令徒還意者日本既通好則必盡
사위해수령도환의자일본기통호척필진
- [5] 知爾國虛實故托以他辭然爾國人在京師
지이국허실고탁이타사연이국인재경사
- [6] 者不少卿之計亦踈矣且天命難諶人道貴
자불소경지계역소의차천명난심인도귀
- [7] 誠卿先後食言多矣宜自省焉今日本之事

- 성경선후식언다의의자성언금일본지사
 [8] 一委於卿卿其體朕此意通諭日本以必得
 일위어경경기체집차의통유일본이필득
 [9] 要領爲期卿嘗有言聖恩天大誓欲報效此
 요령위기경상유언성은천대서욕보효차
 [10] 非報效而何.
 비보효이하.

ийм байна.

Монгол орчуулга: Найман сарын шинийн нэгний улаан луу өдөр Хэйди, Ынъхон, Сон Гүнъби нар эгээж ирэв. Хааны зарлиг(諭)т өгүүлэхдээ: “Үүний урьд японыг сэнхрүүлээр элч зарж, хөтөчлөхийг чамд хүлээлгэсэн атал, чи эсэн бус үгээр займруулан, эцэст буцаасан байна. Хянаваас, Чиний улс японтой зетэйн учир, ирж очигдоодог, япон нь чиний улсын дотор байдлыг бүгд сайн мэддэг аж. Нийслэлд маань чиний улсын иргэд цөөнгүй тул мэх чинь гэнэн зүйл. Нэн бас, тэнгэрийн зарлиг(天命) мөнх итгэлтэй, хүний ёс(人道) шудрага үнэнчийг эрхиллэх явдал. Чи үүний өмнө амласандаа хэдэн хурээдүйн учир хүлээл өчөөс зохид. Мөн энэ удаа ч японы хэргийг чамд хүлээлгэж буй тул, миний санааг японд сайтар сэнхрүүлж сэтгэлийг нь олтугай. Үүний урьд чи ‘Богдын хэшиг тэнгэр мэт агуу аж. Ачийг тань хариулахаа андгарланам’ хэмээсэн бөлгөө. Чухам эл хэргийг бүтээх нь ачийг хариулж буйгаас бус, өөр юу байх билээ” гэжээ.

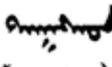
(*Гуулин улсын судар. Сурвалжит гэр 26. Вонъжон2. 9 ; 51-52-р тал*)

∴ Дээрх зарлигийг хүлээж авсан Гуулин улсын ван, монголын элч Хэйди нарыг Япон хүргэж өгөх газарчаар Босох суухын дагасад²¹ Панъбү(潘阜 반부)г тусхайлан томилж 1267 оны 8 сарын улагчин үхэр өдөр илгээсэн байдаг. Аз болоход чухам энд, манай Үндэсний түүхийн музей, Төв номын сан ба Түүхийн хүрээлэнд буй, дээр дурдсан Хубилай хааны 1265 оны Жуу бичгийн эртний солонгос орчуулга хадгалагдан үлджээ.

06. Японы ванд илгээсэн Хубилайн Жуу бичгийн уугал эх ямар үсгээр байсан бол?

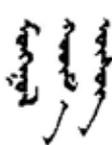
Монгол хаад гадаадад Бичиг, Захидал, Жуу, Зарлиг илгээхдээ монгол үсэг²²ээрээ уугал эхийг бичдэг байсан. Жишээлбэл,

- ◎ Түүнийг бид, Ил хаадаас европын орон руу илгээж байсан Худам монгол Бичгийн дурсгалуудаас элдэв эшлэл, хэлүүлэлтгүй бэлхэнээ мэдэх билээ.

21 *нан. 起居舍人 сол. 기거사인* ыг ‘ Дагасад’ гэж орчуулдаг бөгөөд, “Буулгасан зарлиг, шийтгэсэн засагийг тэмдэглэн бичих, өдөр бүр тайлбарлах зэрэг хэргийг эрхлэн шийтгэх түшмэл” ийг хэлдэг байжээ(Г-10512).

22 Хятадтай хөрш зэргэлдээх солонгос, Вьетнам, Япон зэрэг орнууд нангиад бичгийг дээр цагаас авч хэрэглэсэн. Монголчуудын хувьд харин арай өөр дүр зураг харагдах аж. Монгол нь, буурал эртнээс нангиадтай нутаг савлан, соёлоор олон талын хэлхээ холбоотой явж ирсэн үү гэвэл, ирсэн ; 13-р зууны үед нангиад орныг хамарсан Их Юан гүрнийг байгуулж, тэгэх мөртөө Бээжин төвтэй олон арван жил оршин тогтнож байсан уу гэвэл, байсан. Гэтэл, монгол маань нангиад буюу дүрс бичгийг авч хэрэглээдүй онцгой нэгэн орон билээ! Хэл, соёлын бодлого гэгч чухам энэ буюу. Үүнийг өнө эртнээс улбаат, өвөг дээдсийн маань холч мэргэн ухаан гэлтэй. Нөгөө талаар, монголчуудыг түүхийн урт хугацаанд бусдад уусгалгүй өдгөө хүргэсэн мөнхийн гавьяаг үсэг бичгийнхээ түүхэн замнал, өвөрмөц тогтолцооноос бид хайх хэрэгтэй болно.

Монголчуудын үсэг бичиг бол, өөрийн удмын ба галбирынхаа тогтолцоог зохиогчийнх нь нэрийн хамт тусган хадгалсан, нэр ус нь хүртэл туйлын нарийн хайрцагтай байдаг. Тухайлбал,

Mongyol qudm-a üsüg

Монгол худам үсэг

гээж байна.

: :-----:

Өнөвдөр энэ үсгийг л "Монгол бичиг" гээж

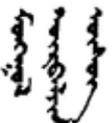
нэрлэх

: ->->->->-> ↑

хандлага цухалзаж буй нь учир дутагдалтай.

Тийн үзэх нь бидний билгийн нүдэн тэгшрээгүйн шинж. Өвөг дээдсийн маань зохион хэрэглэж ирсэн бүх л бичиг "Монгол бичиг" байх ёстой. Аль нь араас нь, аль нь өврөөс нь гарсан гэж ялгаварлан гадуурхах билээ.

Мөн, төвд үсэгт дулдуйдсан хэдий ч цаашаа самгарди, гупта, кушаны их соёлоор уламжлан Финик авианы үсэгтэй очиж залгагддаг

Mongyol dörbөлжин үсэг

Монгол дөрвөлжин үсэг

гээж ч бий.

: :-----:

: ->->->->-> ↑

Болдогсон бол, 'худамүсэг', 'дөрвөлжинүсэг', 'кириллүсэг' гээж хам бичвэл нэгэн нэртомъёо мэт аятайхан харагдахсан. Мөрдөн буй зөв бичих дүрэмд эсэргэцэх, зарим үсгийн дуудлага өөрчлөгдөх тул болохгүй нь, тоогүй.

Финикийн Кадма удмын авианы үсгээс уг сурвалжтайг нь "Монгол худам үсэг" гэдэг ба, дэлхий дэхинээ худам буюу Кадма үсэг олон боловч Монголын худам үсэг гэсэн утгатай нэр. Түүнийг, арвангуравдугаар зууны сүүл буюу 1282 онд хэв сийлж тараасан Монголын Нэвтэрхий тольд "Монгол уйгур үсэг" гэж нэрлэсэн байдаг нь "Монголын буюу монголчуудын уйгур үсэг" гэсэн санаа. "Уйгуржин монгол үсэг" хэмээсэн нь дээрхтэй адил, уйгураар дашилсан монгол үсэг гэсэн утга бөгөөд "Хуучин үсэг, хуучин монгол" гэсэн нь, "хуучирсан" гэсэн үг биш, "эртний" гэсэн утга. Энэ нь орос хэлний "Кадмейский" гэсэн үгтэй утга дүйх нэртомъёо.

"Монгол дөрвөлжин үсэг(бичиг)" гэдэг нь, дэлхий дэхинээ дөрвөлжин хэлбэрийн үсэг цөөнгүй боловч, "Монголын" гэсэн нэрийн хуудаастай "дөрвөлжин бичиг" гэсэн санааг агуулсан нэртомъёо. Монгол бичиг үсгийн нэрийн тухайт тэмдэглэлийг хадгалан үлдсэн гадаад сурвалж ганц буй. Тэр нь, 15-р зууны үед зохиосон "Сэжон их вангийн Үнэн тэмдэглэл"(世宗大王實錄 세종대왕실록)ийн 19 дүгээр дэвтэрт монголын "Уйгуржин", "Дөрвөлжин" гэсэн нэрийг тэр хэвээр галиглан буулгасан байдгийн эх ба монгол орчуулгыг "Монголын Нууц Товчооны хэлбэр судлал"(Улаанбаатар. 1997 он) номын 129-130-р талд нэхэн үзнэ үү.

◎ Жуу бичгийн уугал эхийг монгол үсгээрээ бичиж илгээдэг байсан тухай өөр нэг түүхэн баримтыг дурдая. 13-р зууны сүүл буюу 1273 онд Гуулин улсад илгээсэн Жуу бичгийг Дөрвөлжин үсгээр бичсэн байсан ба тэр цагт Гуулин улсад монгол дөрвөлжин бичгийг мэддэг хүн байгаагүй тул, хүргэж очсон элчээр гол утгыг хэлүүлж байжээ. Тэр мэдээг түүхэн сурвалжаас нь эш татая:

Эртний солонгос эх:

[1] (癸酉十四年春正月)

Дуудлага :

(계유십사년춘정월)

[2] 壬戌元使來王

임슬원사래왕

[3] 迎詔于宜義門其文用新制蒙字人無識

영조우선의문기문용신제몽자인무식

[4] 者使者云因林惟幹所奏求火熊皮也

자사자운인림유간소주구화웅피야

高麗史. 세가 제 27. 원종3. 페이지 36 ; 127.

Монгол орчуулга: (Харагчин тахиа жил. Арвандөрөвдүгээр он. Хаврын тэргүүн сар)

Хар нохой өдөр Юан улсын элч ирэв. Ван СөнъЙй хаалганаа гарч

Жуу бичгийг хүлээж авав. Шинэ зохиосон монгол үсгийг хэрэглэсэн(үсгээр бичсэн) байсан тул гүүрэх (мэдэх) хүн байсангүй. Авчирсан элч “ Им(Лим) Югань(林惟幹)

хаанд айлтгаснаар, Гал өтөг(улаан баавгай 火熊 火熊н. Ниδ-xiǒng)ийн арьсыг нэхсэн болно” хэмээн тайлбарлав гэжээ.

(Гуулин улсын судар. Сурвалжит гэр 27. Вөнъжон3. 36 ; 127-р тал)

07. Хубилай хаанаас Японд илгээсэн Жуу бичгийг дагалдуулан, Гуулин вангаас Японы ванд нэгэн захидал илгээсэн байдаг. Энд, Гуулин улс монголтой хэрхэн харилцаатай болсон, Хубилай хаан өөрт нь ямар утгатай зарлиг ирүүлсэн, япон улстай хэрхэн юуны учир харилцаа тогтоох гэсэн Хубилай хааны дотор бодлыг өөрснийхөөрөө тайлбарласан байгаа нь, өгүүлэн буй Хубилай хааны Жуу бичгийн агуулгыг тодруулахад тус болуужин хэмээн, эх ба орчуулгыг энэ завшаанд толилуулая :

1267년 8월

мөр ▽

Эртний солонгос эх:
Дуудлага :

- [15] 國書曰我國臣事蒙古大國稟
국서왈아국신사몽고대국품
- [16] 正朔有年矣皇帝仁明以天下爲一家視遠
정삭유년의황제인명이천하위일가시원
- [17] 如邇日月所照威仰其德今欲通好於貴國
여이일월소조함양기덕금욕통호어귀국
- [18] 而詔寡人云日本與高麗爲隣典章政治有
이조과인운일본여고려위인전장정치유
- [19] 足嘉者漢唐而下屢通中國故特遣書[使]以往
족가자한당이하루통중국고특견서[사]이왕
- [20] 勿以風濤阻險爲辭其旨嚴切茲不獲已遣
물이풍도조험위사기지엄절자불획이견
- [21] 某官某奉皇帝書前去貴國之通好中國無
모관모봉황제서전거귀국지통호중국무
- [22] 代無之況今皇帝之欲通好貴國者非利其
대무지황금황제지욕통호귀국자비리기
- [23] 貢獻蓋欲以無外之名高於天下耳若得貴
공헌개욕이무외지명고어천하이악득귀
- [24] 國之通好必厚待之其遣一介之士以往觀
국지통호필후대지기견일개지사이왕관
- [25] 之何如也貴國商酌焉.
지하여야귀국상작언.

高麗史. 세가 제 26. 원종2. 페이지10: 52-53

Монгол орчуулга:

[Найман сарын улагчин үхэр өдөр] Босох суухын дагасад Панъбү(潘阜 반부)д тушааж, монголын Жуу ба Төрийн Бичиг²³ийг японд өгчилгөв. Төрийн бичиг(國書국서. ман. guó-shū)т өгүүлэхдээ:

«Бидний улс, Монгол хэмээх Их улс²⁴ тай харилцаа тогтоон, Төвийн тоолол²⁵ ыг авсаар хэдэн жил болов. Хуанди болбаас, өршөөнгүй²⁶ хийгээд эгзээн²⁷ бөлгөө.

Тэнгэрийн доорхийг²⁸ нэгэн хотол гэр мэт санаж, хол ойр гэлгүй нийгэн сэтгэмүй. Наран саран ивээсэн газар бүхэн түүний Эрдэм²⁹ийг биширэн дээдэлсээр амуй. Өдгөө, Эрхимийн улс (貴國 귀국)тай сайнаар харилцахыг хүсэмжлэн, мөхөс надад³⁰ ирүүлсэн Жуу бичиг(詔 조)т өгүүлэхдээ: “Япон нь Гуулин улстай хөрш зэргэлдээгээс гадна, засаг төр (政治정치) нь нягт хичээнгүй хэмээлдэх ба, Хан(漢한) Тан(唐당)гийн үеэс

Дундад улс(中國 中國)тай найрсаг харилцаатай байжухуй.

Тийн учир аа, японд тусхайлан элч зарж илгээж буй тул, салхи шуурга бартаатай хэмээн бүү сөрөгтүн ” хэмээжүхүй. Хуандийн зарлиг ийн чанга, ямар ч тушаалын хэн гуайгаар ч болов³¹, Хуандийн Бичиг (皇帝書 황제서)ийг Эрхимийн улсад хүргэх ёстойн учир, элч зарж байнам. Эрхимийн улс Дундад улстай цаг ямагт сайнаар харилцаж ирсэн ба, энэ удаа ч Хуанди Танай улстай найрсаг харилцаа тогтоох хэмээж буй нь, мэдээж танай алба гувчуур(貢公)т шунасан хэрэг бус, алдар юугаа дэлхий дэхинээ дуурилах хэмээсэн хэрэг буй заа хэмээн бодном. Танай улс найрамтгаас, хариу сайнаар асрах(厚待후대) буй заа. Тиймээс, нэг удаа ч болов элч зарж ирүүлбээс ямар. Эрхимийн улс сайтар тунгаан бодох буй заа > хэмээжээ.

(Гуулин улсын судар. Сурвалжит гэр 26. Вөнъжон2. 10 ; 52-53-р тал)

23 國書국서. нан. guó-shū нь 'Улсын Бичиг, Төрийн Бичиг'. 'Бичиг' гэдэг нь энд '(вангийн)Захидал' гэсэн утгаар оржээ.

24 Японоос олдсон эхэд 'Их Монгол улс 大蒙古國 대몽고국 dà-méng-gū-guó' гэж байгаа ба харин энд 'Монгол хэмээх Их улс 蒙古大國 몽고대국 нан. Méng-gū-dà-guó' гэж бичсэн байна. Цаанаа нэг л учиртай болов уу хэмээн, өдгөөчлөхийг тэвчин, ялгааг хэвээр хадгалан буулгав

25 正朔 정삭 нан.zhèng-shuò. "Төвийн тоолол, Умрын тоолол" гэж монгол улс даяар мөрдөх "Цаг тооны бичиг"ийг хэрэглэх болсноо хэлж байгаа бололтой. Юан улс харьяа улсаа нийтээр мөрдөх Цаг тооны бичиг илгээдэг байсан мэдээ бий. Мөн Гуулин улсад ч нэгэн адил.

26 仁인 гэн нь "өршөөнгүй, нигүүлсэнгүй, энэрэнгүй" гэсэн утгатай.

27 明明 ming ийг 'Гэгээн' гэж орчуулж, "Төрөлхи сэцэн, хамаг явдлыг нэвтэртэл мэдэхийг Гэгээн хэмээмүй" гэж тайлбарласан байдаг. 明君 명군 ийг Гэгээн эзэн' гэж орчуулдаг.

28 天下 천하 tiān-xià нь "Тэнгэрийн доорхи" гэсэн хэллэг. "Тэнгэрийн доорхи бүхнийг," Тэнгэрийн доор орших бүхнийг" гэсэн утга бөгөөд одоо түүнийг "ертөнц, дэлхий" хэмээн орчуулдаг. 16-р зүүлттэй зэргэцүүлэн үзнэ үү.

29 德덕 dé ийг 'Эрдэм' гэж буулгадаг. Тус тусын тогтсон нарийн утга агуулсан, өөр хооронд нь хутгаж болдоггүй, тусхай тайлбартай байдаг тул, дээрхэн үеийн нэртомьёог зоргоор өдгөөчлөн орчуулахаас аль болох зайлсхийх нь өлзийтэй. Жишээлбэл, 德덕 ийг Эрдэм билиг' гээд орчуулчихад одоогийн хүмүүст сонголонтой байж магадгүй л дээ. Гэтэл, дээр цагт 'Билиг' нь 'Сэцэн' гэдэгтэйгээ ойролцоо утгатай,

'Эрдэм' нь 'Ивээл' гэдэгтэйгээ оролцоо утгатай байсан ба тэмдэглэдэг үсэг нь ч өөр, тайлбар нь ч ялгаатай байв. үүнд: 'Эрдэм' ийг 德덕 гэж орчуулж, "Сэтгэл зүй бүрдсэн, явдал ёсонд нийцсэнийг 'Эрдэм' хэмээмүй, Бас 'Ивээл' хэмээмүй" гэж тайлбарласан байдаг бол, 'Билиг' ийг 聰明 총명 гэж орчуулж, "Төрөлхи гэгээн ухаантайг 'Билиг' хэмээмүй, Бас 'Сэцэн' хэмээмүй" гэж тайлбарласан байдаг. 27-р зүүлтийг эргээж үзэн зэргэцүүлэн тунгаах ажсаамуу.

30 寡人 과인 guā -гэн "Эрдэм мөхөс хүн" гэсэн санаа. Эртний ихэсийн хэлэх дуртай хэллэг. "Мөхөс миний бие" гэж ихэвчлэн орчуулдаг. Гуулин ван өөрийгөө доорд

үзсэн мэт бичсэн нь шууд ойлгох утга биш. “Мөхөс хүн” ийг тайлбарласан дээрх зүүлтийг нэхэн үзнэ уу.

31 某官某奉 모관모봉 *mō-gwan-mō-fēng* нь “Хэргэм тушаалыг үл харгалзан, хэн ийг ч болов”, ямар ч тушаалын хэн ч байсан тэр”, “хэнбугайг ч болов” илгээж Жуу бичгийг японд хүргэ гэсэн Хубилайн хатуу зарлиг байсныг энд дурджээ.

08. Хубилай хаанаас японы ванд илгээсэн Жуу бичигт орсон 218 нангиад үсгийн дуудлага, давтамж нь:

家 *давамж 2*; 可 *가*; 感 *감*; 講 *강*; 疆 *강*; 開 *개*; 遣 *견*; 結 *결*; 境 *경*; 計 *계*;
 高 *고* *давамж 4*; 辜 *고*; 古 *고* *давамж 2*; 告 *고*; 故 *고*; 恐 *공*; 久 *구*; 區 *구*;
 國 *국* *давамж 6*; 君 *군* *давамж 4*; 躬 *궁*; 眷 *권*; 今 *금*; 其 *기* *давамж 3*; 冀 *기*;
 崑 *기*; 年 *년*; 大 *대*; 德 *덕*; 圖 *도*; 東 *동*; 來 *래* *давамж 2*; 麗 *려* *давамж 4*;
 理 *리*; 命 *명* *давамж 2*; 明 *명*; 旆 *모*; 陸 *목* *давамж 2*; 蒙 *몽*; 務 *무*; 无 *무*;
 無 *무*; 問 *문*; 未 *미*; 民 *민*; 密 *밀*; 反 *반*; 方 *방*; 藩 *번*; 兵 *병* *давамж 2*;
 本 *본* *давамж 2*; 鋒 *봉*; 奉 *봉*; 夫 *부*; 父 *부*; 不 *불* *давамж 3*; 使 *사*
давамж 2; 四 *사*; 三 *삼*; 尚 *상* *давамж 2*; 相 *상* *давамж 3*; 上 *상*;
 書 *서* *давамж 2*; 宣 *선*; 聖 *성*; 所 *소*; 小 *소*; 數 *수*; 修 *수*; 受 *수*; 雖 *수*;
 孰 *숙*; 乘 *승*; 時 *시*; 臣 *신* *давамж 3*; 信 *신*; 悉 *실*; 審 *심*; 我 *아*; 也 *야*;
 若 *약*; 於 *어*; 奄 *엄*; 亦 *역* *давамж 2*; 域 *역* *давамж 2*; 令 *영*; 倪 *예*;
 王 *왕* *давамж 4*; 往 *왕*; 畏 *외*; 用 *용*; 元 *원*; 遠 *원*; 月 *월*; 威 *위*; 位 *위*;
 爲 *위*; 惟 *유*; 有 *유*; 義 *의*; 以 *이* *давамж 6*; 邇 *이*; 已 *이*; 而 *이* *давамж 2*;
 人 *인*; 日 *일* *давамж 3*; 一 *일* *давамж 2*; 自 *자* *давамж 2*; 子 *자*; 者 *자*;
 載 *재*; 哉 *재*; 鎭 *적*; 接 *접*; 帝 *제*; 祖 *조*; 朝 *조*; 宗 *종*; 中 *중*; 卽 *즉* *давамж 2*;
 志 *지*; 之 *지* *давамж 10*; 知 *지* *давамж 2*; 至 *지* *давамж 3*; 持 *지*;
 朕 *침* *давамж 5*; 且 *차*; 天 *천* *давамж 2*; 初 *초*; 瘳 *체*; 親 *친*; 土 *토*;
 通 *통* *давамж 4*; 特 *특*; 罷 *파*; 八 *팔*; 布 *포*; 遐 *하*; 夏 *하*; 海 *해*; 好 *호*
давамж 4; 和 *화*; 歡 *환*; 還 *환*; 皇 *황*; 況 *황*; 懷 *회* *болно*.

- Эцэст өгүүлэхэд,
- Монгол хаадын захидал бичиг уг эхээрээ зорьсон газартаа хүрэх ёстой, эс бөгөөс эргүүлж авчирч Нуух санд тушаах хуультай атал, Японы ванд Хубилай хааны илгээсэн уг Жуу бичиг яахаараа замдаа задрав?
 - Гуулин улсын судар бичигт нь хүртэл ёс төртэй тэмдэглэгдэн үлдсэнээс харахад, нээж үзсэнээ нуух шаардлагагүй байсан байна. Түүний учир нь?
 - Гуулин улсад монгол бичигтэн олон байсан тул, тэд нараар орчуулгуулсан биш биз? Эртний нангиадаар орчуулах байсан юм бол, төвийн мэргэд эс мундсан биш, юунд Гуулин улсын бичгийн түшмэдэд илгээх билээ. Японоор хөрвүүлгэх гэсэн юм болов уу?
 - Японоос олдсон, бидний судлан буй зүйл уг эх нь юм бол хэрхэн тамгагүй байна вэ? гэх зэрэг цөөн бус асуудал бүрхэг хэвээр үлдэв (Японоос олдсон Жуу бичгийн зургийг хавсаргав).

旄倪高麗君臣感戴來朝我
君臣如歡君父子計

王之君臣亦已知之高麗朕之

東藩也日本密通高麗開國以

來不特道中國至於朕躬而與

一乘之使以通和好尚恐

王國知之未審故特遣使持書

布告朕志與自今以往通問結

好以相親睦且聖人以四海為

家不相通好豈一家之理哉至

用兵走孰所好

王其圖之不宣
至元三年八月日

蒙古國

上天眷命

大蒙古國皇帝奉書

日本國王朕惟自古小國之若

境土相接尚勢藉信脩睦况我

祖宗受天明命奄有區夏遐方具

域畏威懷德者不可悉數朕以

位之初以高麗元章之氏人

鉉銅即令罷兵還其疆域

“Хубилай хаанаас Японы ванд илгээсэн жуу бичиг”